



# ÂHİRET BEKÂ YURDUMUZ

عَنْ جَابِرٍ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ:  
”يُبْعَثُ كُلُّ عَبْدٍ عَلَى مَا مَاتَ عَلَيْهِ.“

Câbir'in işittiğine göre,  
Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:  
“Herkes öldüğü hâl üzere diriltilecektir.”

(M7232 Müslim, Cennet, 83)



عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ :  
”يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَلَاثَةَ أَصْنَافٍ: صِنْفًا مُشَاةً وَصِنْفًا رُكْبَانًا  
وَصِنْفًا عَلَى وُجُوهِهِمْ.“



عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ:  
”لَا تَزُولُ قَدَمَا ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ خَمْسٍ  
عَنْ عُمُرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَا أَبْلَاهُ وَمَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ  
وَمَاذَا عَمِلَ فِيمَا عَلِمَ.“



عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ :  
”الْكُوْثُرُ نَهْرٌ فِي الْجَنَّةِ حَافَّتَاهُ مِنْ ذَهَبٍ وَمَجْرَاهُ عَلَى الدَّرِّ وَالْيَاقُوتِ تُرْبَتُهُ أَطْيَبُ  
مِنَ الْمِسْكِ وَمَاؤُهُ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ وَأَبْيَضُ مِنَ الثَّلْجِ.“



عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ... قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَمَا الْجِسْرُ؟ قَالَ: ”دَحْضُ مَزَلَّةٍ  
فِيهِ خَطَاطِيفٌ وَكَالَالِيْبُ وَحَسَكٌ تَكُونُ بِنَجْدٍ فِيهَا شُوْبِكَةٌ يُقَالُ لَهَا السَّعْدَانُ  
فَيَمُرُّ الْمُؤْمِنُونَ كَطَرْفِ الْعَيْنِ وَكَالْبَرْقِ وَكَالرَّيْحِ وَكَالطَّيْرِ وَكَأَجَاوِيدِ الْخَيْلِ  
وَالرُّكَابِ فَنَاجٍ مُسَلِّمٌ وَمَخْدُوشٌ مُرْسَلٌ وَمَكْدُوشٌ فِي نَارِ جَهَنَّمَ...“



Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:  
“İnsanlar kıyamet günü üç grup hâlinde; kimi yaya olarak, kimi binitli olarak,  
kimi de yüzüstü sürünerek mahşer yerinde toplanır.”

(T3142 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 17)



İbn Mes'ûd'dan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Kıyamet gününde insanoğlu şu beş şeyden hesaba çekilmedikçe Rabbinin huzurundan bir yere kimildayamaz: Ömrünü nerede ve nasıl geçirdiğinden, gençliğini nerede yıprattığından, malını nereden kazanıp nerede harcadığından, bildiği ile amel edip etmediğinden.”

(T2416 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 1)



Abdullah b. Ömer'in naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Kevser, iki kıyısı altından, yatağı inci ve yakuttan olan cennette bir nehirdir. Toprağı miskten hoş, suyu baldan tatlı ve kardan beyazdır.”

(T3361 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 108)



Ebû Saîd el-Hudrî'den nakledildiğine göre, “Sırat köprüsü nedir yâ Resûlallah?” diye soruldu. Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “Kaypak ve kaygan bir şeydir. Onda kancalar, çengeller ve Necid'de bulunan sa'dân denilen dikene benzer dikenler vardır. Müminler (sıratın) kimi göz kırpacak kadar az bir zamanda, kimi şimşek gibi, kimi rüzgâr, kimi kuş gibi, kimi de iyi cins yürük at ve deve gibi hızla geçecekler. Bazısı bakarsın sapasağlam kurtulmuş, diğeri tirmalanmış da salınıvermiş, kimi de cehennem ateşine yığılmış kalmış...”

(M454 Müslim, İmân, 302)





**V**eda Haccı günleriydi. Allah Resûlü'yle birlikte bütün hacılar Arafat'a çıkmıştı. Bir ara Allah Resûlü'nün yanında devesinin üzerinde oturan bir sahâbî, devenin ani bir hareketi ile yere düştü, boynu kırıldı ve öldü. Allah Resûlü, "Onu su ve sidr ile yıkayın, iki ihram bezi ile kefenleyin. Ona koku sürmeyin ve başını örtmeyin. Çünkü kıyamet günü o, lebbeyk diyerek diriltilecektir." buyurdu.<sup>1</sup>

Allah Resûlü'nün bahsettiği "ba's" yani diriliş, "Kıyamet koştuktan sonra sûra ikinci defa üfürülmesi ile bütün varlıkların hesap vermek üzere tekrar diriltilmeleri, yeniden canlandırılmaları" demektir. Öldükten sonra dirilme inancı Mısır, İran ve Hint dinlerinde olduğu gibi Yahudilik ve Hıristiyanlıkta da vardır.<sup>2</sup> Câhiliye dönemi Araplarının büyük çoğunluğu yeniden dirilişi inkâr etmekteyse de bir kısmı kabul etmekteydi.<sup>3</sup>

Kur'an'da "yevmü'l-ba's"<sup>4</sup> ve "yevmü'l-hurûc"<sup>5</sup> diye isimlendirilen diriliş günü; kabirlerin açılacağı,<sup>6</sup> yeryüzünün içindeki ağırlıkları dışarıya atacağı,<sup>7</sup> Allah'ın insanları tekrar dirilterek yerden ot bitirir gibi topraktan çıkaracağı,<sup>8</sup> ölmüş insanların ayağa kalkacağı, canlanacağı gün<sup>9</sup> şeklinde tasvir edilir.

Kur'an, öldükten sonra dirilmeyi şaşkınlıkla ve hayretler içerisinde karşılayan ve bu hadisenin nasıl meydana geleceğini merak eden Hz. İbrâhim'e Yüce Allah'ın hitabını ayrıntılı olarak şu şekilde zikreder: "Hani İbrâhim, 'Rabbim! Bana ölüleri nasıl dirilttiğini göster!' demişti. (Allah ona), 'İnanmıyor musun?' deyince, 'Hayır (inandım) ancak kalbimin tatmin olması için.' demişti. 'Öyleyse, dört kuş tut. Onları kendine alıştır. Sonra onları parçalayıp her bir parçasını bir dağın üzerine bırak. Sonra da onları çağır. Sana uçarak gelirler. Bil ki şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.'"<sup>10</sup>

Kur'an-ı Kerim, yeniden dirilişin mutlaka gerçekleşeceğini inkârcılara şu yöntemlerle anlatmaktadır:

Öncelikle, yoktan yaratmak ikinci kez yaratmaktan daha zordur. Kur'an'da Allah'ın ilk önce yoktan yarattığı, bu yaratmayı ölümden sonra diriltmek suretiyle tekrarladığı, Allah için ikinci kez yaratmanın daha kolay olacağı bildirilmekte;<sup>11</sup> "İnsan, 'Öldüğümde gerçekten diri olarak (topraktan) çıkarılacak mıyım?' der. Daha önce hiçbir şey değil iken kendisini ya-

<sup>1</sup> B1265 Buhârî, Cenâiz, 19; N2861 Nesâî, Menâsikü'l-hac, 101.

<sup>2</sup> Kitâb-ı Mukaddes, İşaya, 27/19; Daniel, 12/2, 3, 13; Korintoslular'a I. Mektup, 15/32.

<sup>3</sup> Meryem, 19/77; B4732 Buhârî, Tefsir, (Meryem) 3; Yâsîn, 36/77-79.

<sup>4</sup> Rûm, 30/56.

<sup>5</sup> Kâf, 50/42.

<sup>6</sup> İnfitâr, 82/4.

<sup>7</sup> Zilzâl, 99/2.

<sup>8</sup> Nûh, 71/17-18.

<sup>9</sup> Zümer, 39/68.

<sup>10</sup> Bakara, 2/260.

<sup>11</sup> Ankebût, 29/19-20.

*rattığımızı düşünmez mi?*<sup>12</sup> buyrulur bu gerçek ifade edilmektedir. Yine Kur'an, öldükten sonra çürümüş bedenlerinin nasıl diriltileceğini anlayamayıp soranlara yaratmayı ilk defa yapan Yüce Allah'ın yeniden hayata döndürmeye de kadir olduğunu şu şekilde haber vermektedir. *“Dediler ki: Biz bir yığın kemik, bir yığın toz olduğumuz zaman mı yeniden diriltilecekmiz? De ki: (Şüphe mi var?) İster taş olun ister demir! Yahut aklınızca, diriltilmesi daha da imkânsız olan başka bir varlık olun, (yine de diriltileceksiniz.) Diyecekler ki: Peki bizi hayata tekrar kim döndürecek? De ki: Sizi ilk defa yaratan (hayata tekrar döndürecek).”*<sup>13</sup>

Diğer yandan, bir şeyin benzerini yaratan kendisini de yaratır. Kur'an'da Allah'ın yaş, yeşil ağaçtan ateşi çıkardığı, gökleri, yeri ve tüm kâinatı yoktan yarattığı, bütün bunları yaratan ve yaşatan olarak bu yaratıklarının benzerlerini tekrar yaratabileceği şu şekilde ifade edilmektedir: *“O, sizin için yeşil ağaçtan ateş yaratandır. Şimdi siz ondan yakıp duruyorsunuz. Gökleri ve yeri yaratan Allah'ın, onların benzerini yaratmaya gücü yetmez mi? Evet yeter. O, hakkıyla yaratandır, hakkıyla bilendir.”*<sup>14</sup>

Kur'an'da bu şekilde anlatılan diriliş gerçeği hadis rivayetlerinde daha ayrıntılı bir biçimde yer alır. Öncelikle Kur'an'da iman edilmesi gereken bir gerçek olarak sunulan dirilişi inkâr etmek Allah'ı yalanlamak olarak ifade edilir.<sup>15</sup> Sevgili Peygamberimiz bir gün dirilişi anlatırken, *“Kıyamet günü insanlar çıplak, yalınayak ve sünnetsiz olarak diriltilecekler.”* deyince Hz. Âişe dayanamayıp, *“Peki yâ Resûlallah, insanların avret yerleri ne olacak? İnsanlar birbirlerine bakmazlar mı?”* diye sorunca Allah Resûlü, *“O gün onlardan her birinin kendine yetip artacak bir derdi vardır.”* buyurur.<sup>16</sup>

Hadislere göre o gün diriltilecek ilk kişi Hz. Peygamber,<sup>17</sup> giydirilecek ilk insan da Hz. İbrâhim'dir.<sup>18</sup> Ayrıca Allah Resûlü herkesin öldüğü hâl üzere diriltileceğini bildirmiş,<sup>19</sup> meselâ, *“Şehitleri kanlarıyla ve kanlı elbiseleriyle sarıp defnedin. Çünkü Allah yolunda yaralanan her kimse kıyamet günü yarası kanayarak Allah'ın huzuruna gelir. Yaranın rengi kan rengi, kokusu ise misk kokusu gibidir.”* buyurmuştur.<sup>20</sup> Veda Haccı'nda Arafat'ta devesinden düşerek ölen sahâbînin telbiye getirerek (lebbeyk diyerek) diriltileceğini haber vermiştir.<sup>21</sup> Hatta Peygamber Efendimiz, Allah tarafından azaba uğramaları neticesinde toptan helâk edilen bir toplumun her bir ferdinin kendi ameline göre diriltileceğini<sup>22</sup> ifade etmiştir.

Yeniden diriliş, çürümüş olan insan bedeninin parçalarının bir araya getirilmesi ve bu bedene ruhun iade edilmesi suretiyle ruhen ve bedenen

<sup>12</sup> Meryem, 19/66-67; Rûm, 30/11; Yâsîn, 36/77-79.

<sup>13</sup> İsrâ, 17/49-51. Bkz. Hac, 22/5-7; Mü'min, 40/57; Zuhruf, 43/9-11; Ahkâf, 46/33.

<sup>14</sup> Yâsîn, 36/80-81.

<sup>15</sup> N2080 Nesâî, Cenâiz, 117.

<sup>16</sup> N2085 Nesâî, Cenâiz, 118.

<sup>17</sup> B7428 Buhârî, Tevhîd, 22.

<sup>18</sup> N2084 Nesâî, Cenâiz, 118.

<sup>19</sup> M7232 Müslim, Cennet, 83.

<sup>20</sup> N3150 Nesâî, Cihâd, 27.

<sup>21</sup> B1265 Buhârî, Cenâiz, 19;

İM3084 İbn Mâce, Menâsik, 89.

<sup>22</sup> B7108 Buhârî, Fiten, 19.

gerçekleşecektir. Nitekim, “*Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?*” diyenlere cevap olarak, “*De ki, onları ilk defa yaratan diriltecektir.*” buyrulması<sup>23</sup> dirilişin hem ruh hem de beden ile birlikte gerçekleşeceğini göstermektedir.

Âhîret hayatında dirilişten sonraki merhale “*haşir*” ve “*maşer*”dir. Kıyamet gününde yeniden diriltilecek bütün insanların hesaba çekilmek üzere bir meydana sevk edilip toplanmasına “*haşir*”, toplanılacak yere de “*maşer*”, “*mevkif*” veya “*arasat*” denir.

Kur’ân-ı Kerîm’de *haşir* ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Kur’an, insanların ve cinlerin hesaba çekilmek için *haşredileceklerini* haber vermektedir.<sup>24</sup> Ayrıca bütün insanların bir araya toplanacakları bir günden ve o günün aldananların ortaya çıkacağı bir gün olacağından,<sup>25</sup> Allah’ın bütün insanları bir gün kadar kısa hissettikleri bir zaman içerisinde bir araya getireceğinden,<sup>26</sup> huzurunda toplayacağından<sup>27</sup> bahsetmektedir. O gün yer yarılacak, insanlar süratle kabirlerinden çıkarak çekirgeler gibi kendilerini çağırana doğru koşacak,<sup>28</sup> herkesin yanında, biri yaptıklarına şahitlik etmek, diğeri de onu *maşere* götürmekle görevli iki melek bulunacak,<sup>29</sup> kimsenin bir başkasına faydası veya zararı dokunamayacaktır.<sup>30</sup> O gün, günahkârların gözlerinin korkudan gömgök olacağı,<sup>31</sup> âmâ, dilsiz, sağır olacakları, yüzüstü sürünecekleri,<sup>32</sup> suya koşan develer gibi susayacakları,<sup>33</sup> zincire vurulup katrandan gömlek giydirilecekleri<sup>34</sup> ve bu hâlde *haşredilecekleri* âyetlerde bildirilmektedir.

Hadislerde de *haşrin* şekli, inanç ve amelleri değişik olan insanların *haşir* esnasındaki durumları hakkında çeşitli bilgiler verilmektedir. Allah Resûlü *haşir* esnasında insanların yalınayak, çıplak ve sünnetsiz olacaklarını,<sup>35</sup> insanların kendi dertlerini ve sıkıntılarını düşünmekten birbirlerine bakamayacaklarını,<sup>36</sup> kiminin binitli, kiminin yaya, kiminin de yüzüstü sürünerek *maşer* yerinde toplanacaklarını haber vermiş,<sup>37</sup> sahâbe-i kirâmın, “*Ey Allah’ın Resûlü! Yüzüstü nasıl yürüyecekler?*” diye sormaları üzerine de, “*Onları ayakları üzerinde yürütmeye kadir olan (gücü yeten) Allah, yüzleri üstünde de yürütmeye kadirdir.*”<sup>38</sup> buyurmuştur.

Allah Resûlü ilk olarak *haşredilecek* kişinin kendisi olacağını<sup>39</sup> ifade etmiş, insanların dünya hayatında yapıp ettiklerine göre farklı şekillerde *haşir* edileceklerini bildirmiştir. O gün *haşrolunan* insanlardan bir kısmı Allah’ın arşının gölgesinde barınacak,<sup>40</sup> diğeri bir kısmı ise ağız ve kulak hizasına kadar ter içerisinde kalacaktır.<sup>41</sup> Başka bir hadiste de insanların üç grup hâlinde; birinci grubun binek üzerinde karnı tok ve giyinmiş;

<sup>23</sup> Yâsîn, 36/78-79.

<sup>24</sup> Âl-i İmrân, 3/158; En’âm, 6/51, 72, 128; Sebe’, 34/40; Ahkâf, 46/6.

<sup>25</sup> Teğâbün, 64/9.

<sup>26</sup> Yûnus, 10/45.

<sup>27</sup> Bakara, 2/203.

<sup>28</sup> Kâf, 50/44; Kamer, 54/7-8.

<sup>29</sup> Kâf, 50/21.

<sup>30</sup> Sebe’, 34/42.

<sup>31</sup> Tâ-Hâ, 20/102.

<sup>32</sup> İsrâ, 17/97; Tâ-Hâ, 20/124; Furkân, 25/34.

<sup>33</sup> Meryem, 19/86.

<sup>34</sup> İbrâhîm, 14/49-50.

<sup>35</sup> B4740 Buhârî, Tefsîr, (Enbiyâ) 1.

<sup>36</sup> N2085 Nesâî, Cenâiz, 118.

<sup>37</sup> T3142 Tirmizî, Tefsîru’l-Kur’ân, 17.

<sup>38</sup> B6523 Buhârî, Rikâk, 45.

<sup>39</sup> T3148 Tirmizî, Tefsîru’l-Kur’ân, 17.

<sup>40</sup> T2391 Tirmizî, Zühd, 53.

<sup>41</sup> B6531, B6532 Buhârî, Rikâk, 47; T2421 Tirmizî, Sifatü’l-kıyâme, 2.

ikinci grubun melekler tarafından yüzükoyun süründürülerek cehenne-  
me atılmış; üçüncü grubun ise Allah'ın arkalarından gönderdiği bir afetten  
kaçarak<sup>42</sup> haşredilecekleri haber verilmiştir. Böylesine dehşetli sahnelerin  
yaşanacağı o günde Allah Resûlü kendisinin fakirlerle beraber haşredil-  
mek istediğini<sup>43</sup> ifade etmiştir.

İnsanların haşredileceği mahşer meydanı ise kepeksiz undan yapılmış  
ekmek gibi bembeyaz, hiç kimsenin saklanabileceği tümsek veya çukurun  
bulunmadığı dümdüz bir arazi ve bir kimseye yol gösterecek herhangi bir  
işaretin (dağ, taş veya ağacın) olmadığı bir yer olarak tasvir edilmiştir.<sup>44</sup> O  
günün tek hâkimi olan Yüce Allah, bu meydanda bütün insanları toplay-  
acak, “*Melik ancak benim! Deyyân (amellere karşılık veren) ancak benim!*”<sup>45</sup>  
diyerek onlara seslenecektir.

O gün dünyada insanın yapıp ettiklerini izleyip kaydeden meleklerin<sup>46</sup>  
ortaya koyacağı amel defterleri herkese verilir okutulacaktır.<sup>47</sup> Yap-  
tıklarının eksiksiz olarak kaydedildiğini görerek hayretler içerisinde kalan  
insanın hâli Kur’ân-ı Kerim’de şöyle anlatılmaktadır: “(O gün) *Kitap (herke-  
sin amel defteri) ortaya konmuştur. Suçluların, onda yazılı olanlardan korkmuş  
olduklarını görürsün. ‘Vay hâlimize!’ derler, ‘Bu nasıl bir kitap! Küçük büyük  
hiçbir şey bırakmaksızın (yaptıklarımızın) hepsini sayıp dökmüş!’ Böylece yap-  
tıklarını karşılarında bulmuşlardır. Rabbin hiç kimseye zulmetmez.*”<sup>48</sup> İnsan-  
lardan bir kısmının kitabı sağ tarafından verilecek, bir kısmının ki de sol  
tarafından<sup>49</sup> veya arkasından verilecektir. Kitabını sağ tarafından alanların  
hesapları kolay, sol tarafından veya arkalarından alanları ki ise çok zor  
olacaktır.<sup>50</sup>

Amel defterlerinin dağıtılmasından sonra adalet terazileri kurulacak ve  
hesap görülecektir. O gün tek hesap sorucu Allah’tır.<sup>51</sup> Yüce Allah hesabı  
eksiksiz ve son derece hızlı bir şekilde görecektir,<sup>52</sup> amellerin tartılması için  
teraziler kuracaktır. Bu husus Kur’an’da şu şekilde zikredilir: “*Biz, kıyamet  
günü için adalet terazileri kurarız. Artık kimseye, hiçbir şekilde haksızlık edilmez.  
(Yapılan iş) bir hardal tanesi kadar dahi olsa, onu (adalet terazisine) getiririz. He-  
sap gören olarak biz herkese yeteriz.*”<sup>53</sup> Yüce Allah hesap anında asla haksızlık  
yapmayacak, zerre kadar iyilik yapan da zerre kadar kötülük yapan da yap-  
tığının karşılığını görecektir.<sup>54</sup> O gün sevap tartıları ağır basanlar kurtuluşa  
erecek, tartıları hafif gelenlerse kendilerine yazık etmiş olacaklardır.<sup>55</sup>

Resûl-i Ekrem, hesap öncesi bekleyişin sıkıntılı bir süreç olduğundan<sup>56</sup>  
ve hesaba ilk önce Muhammed ümmetinin çekileceğinden bahsetmek-

<sup>42</sup> N2088 Nesâi, Cenâiz, 118.

<sup>43</sup> T2352 Tirmizî, Zühd, 37.

<sup>44</sup> B6521 Buhârî, Rikâk, 44.

<sup>45</sup> Buhârî, Tevhîd, 32 –bâb  
başlığı–.

<sup>46</sup> Kâf, 50/17-18.

<sup>47</sup> İsrâ, 17/13-14.

<sup>48</sup> Kehf, 18/49.

<sup>49</sup> T2425 Tirmizî, Sıfatü’l-  
kıyâme, 4.

<sup>50</sup> Hâkka, 69/19-20, 25-26;

İnşikâk, 84/6-13.

<sup>51</sup> Şuarâ, 26/113.

<sup>52</sup> Bakara, 2/202.

<sup>53</sup> Enbiyâ, 21/47.

<sup>54</sup> Zilzâl, 99/7-8.

<sup>55</sup> Mü’minün, 23/102-103.

<sup>56</sup> M480 Müslim, İmân, 327.



tedir.<sup>57</sup> O (sav), “Kıyamet gününde insan şu beş şeyden hesaba çekilmedikçe Rabbinin huzurundan bir yere kımıldayamaz: Ömrünü nerede ve nasıl geçirdiğinden, gençliğini nerede yıprattığından, malını nereden kazanıp nerede harcadığından, bildiği ile amel edip etmediğinden.”<sup>58</sup> Bazı rivayetlerde Muhammed ümmetinden yetmiş bin kişinin hesaba tâbi tutulmadan cennete gireceği haber verilmiştir.<sup>59</sup> Sorgusuz cennete gireceklerden bahsedilen rivayetlerde farklı rakamların zikredilmesi, bu sayının çokluktan kinaye olduğunu, gerçek sayıyı ifade etmediğini göstermektedir.

Kıyamet günü Müslümanların ilk hesaba çekileceği şey, farz namazlardır. Eğer farz namazlarında eksiklik varsa Yüce Allah meleklerine, “Kulumun nafile namazı var mı bakınız.” buyuracaktır. Nafilelerle eksik farzların tamamlanmasını ve hesabın da ona göre yapılmasını emreder. <sup>60</sup> O gün Yüce Allah, vermiş olduğu tüm nimetlerin ve bu nimetler için şükredilip edilmediğinin hesabını soracak, <sup>61</sup> Hz. Peygamber’in işaret buyurduğu üzere temel iki besin kaynağı olan su ve hurmanın hesabı dahi sorulacaktır. <sup>62</sup>

İnsana kendi yaptığı kötülüklerin hesabının sorulması bir yana, başkalarının yaptığı kötülükler neden engel olmadığı da sorulacaklar arasındadır. <sup>63</sup> Boynuzsuz koyunun boynuzlu koyundan hakkını alacağı bu günde <sup>64</sup> insanlar arasında görülecek davaların ilki cinayet davaları olacaktır. <sup>65</sup> Şüphesiz dünya, iş görme, âhiret de karşılık bulma yurdudur. Karşılık, yapılan işin türüne göre nimet veya azap şeklinde olacak, bu da hesapla tespit edilecektir. Bu tespit esnasında hesabı zorlu geçen kimse, hüsrana ve azaba uğrayıp helâk olacaktır. <sup>66</sup> Hesabı kolay geçen ise kurtuluşa erecektir. <sup>67</sup>

Sevgili Peygamberimizin bildirdiğine göre o gün Yüce Allah sorgulamayı doğrudan kendisi yapar, insana aracısız hitap eder. O zaman insan sağına bakar dünyada yaptıklarından başka bir şey göremez, soluna bakar dünyada yaptıklarından başka bir şey göremez, önüne bakar yüzünün karşısında ateşten başka bir şey göremez. Onun için herkes, Peygamber Efendimizin ifadesiyle, yarım hurma miktarı sadaka vermekle dahi olsa ateşten korunmanın yolunu aramalıdır. <sup>68</sup>

Âhiret hayatındaki önemli duraklardan biri de “sırat”tır. Sırat, cehennem üzerine kurulup herkesin üzerinden geçmek zorunda olduğu köprüdür. Kur’ân-ı Kerim’de sırat kelimesi birçok yerde geçmesine rağmen akaid terimi olarak kullanıldığını gösteren herhangi bir işaret yoktur. Övgüye

<sup>57</sup> İM4290 İbn Mâce, Zühd, 34.

<sup>58</sup> T2416 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 1.

<sup>59</sup> İM4286 İbn Mâce, Zühd, 34.

<sup>60</sup> İM1425 İbn Mâce, İkâmetu’s-Salavât, 202.

<sup>61</sup> HM10383 İbn Hanbel, II, 492.

<sup>62</sup> HM1405 İbn Hanbel, I, 164.

<sup>63</sup> İM4017 İbn Mâce, Fiten, 21; HM11265 İbn Hanbel, III, 29.

<sup>64</sup> T2420 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 2.

<sup>65</sup> M4381 Müslim, Kasâme, 28.

<sup>66</sup> B6536 Buhârî, Rikâk, 49.

<sup>67</sup> İnşikak, 84/7-9.

<sup>68</sup> B7512 Buhârî, Tevhîd, 36.

lâayık, dosdoğru ve düzgün gibi sıfatlarla nitelenen sırat kelimesi, Kur'an'da Allah'ın peygamberlerle gönderdiği doğru yol için kullanılmaktadır.<sup>69</sup>

Hadis rivayetlerinde sırat, sa'dân denilen bir bitkinin dikenini andıran alevleri, kanca ve çengelleri olan, cehennemini iki yakası üzerine kurulan, insanların üstünden geçmeye çalıştıkları, kiminin sapasağlam geçip kurtulduğu, kiminin o diken gibi alevlerden yara alarak kurtulduğu, kiminin de o diken gibi alevlere takılarak tepetaklak cehenneme yuvarlandığı kaygan bir köprü olarak tasvir edilir.<sup>70</sup> Sırat üzerinde müminin parolası; “*Rabbim selâmet ver, selâmet ver!*” olacaktır.<sup>71</sup> Ancak dünyada “sırât-ı müstakîm”den (doğru yoldan) ayrılan, yükünü günahlarla ağırlaştırıp isyan edenlerle, mümin olarak yaşayıp iyilikleri günahlarından fazla olanlar bu köprüden farklı şekillerde geçeceklerdir. Nitekim Hz. Peygamber, “*Müminler sıratından kimi göz kırpacak kadar az bir zamanda, kimi şimşek gibi, kimi rüzgâr gibi, kimi kuş gibi, kimi de iyi cins at ve deve gibi hızla geçer. Bazısı (bakarsın) sapasağlam kurtulmuş, diğeri yara almış da saliverilmiş, kimi de cehennem ateşine yığılmış kalmış olarak geçer.*”<sup>72</sup> buyurarak bu gerçeğe işaret etmiştir.

Âhiret hayatındaki duraklardan biri de “havz-ı kevser”dir. Havz, âhirette Allah Resûlü'ne tahsis edileceği bildirilen çok büyük bir havuzu; kevser de, Allah Resûlü'ne tahsis edilen bütün cennet ırmaklarının kendisinden doğduğu büyük bir su kaynağını veya nehri ifade etmekte, Arapçada ayrı ayrı kullanılan bu iki kelime Türkçede havz-ı kevser şeklinde bir tek terime dönüşmüş bulunmaktadır. Kur'an'da bir âyette geçen ve içinde geçtiği sûreye de adını veren “kevser”, Peygamberimize verildiği ifade edilen en önemli nimetlerdendir.<sup>73</sup> Tefsirlerde konu özelindeki hadislerle dayanılarak kevser kelimesine, “Hz. Peygamber'e cennette bahşedilen nehir” anlamı verilmekle beraber kelime daha çok Allah Resûlü'ne lütfedilen nübüvvet, hikmet, ilim, Kur'an, İslâm, dünyadaki ve âhiretteki ona mahsus tüm nimetler ve iyilikler şeklinde yorumlanmıştır.<sup>74</sup>

Resûl-i Ekrem, “*Kevser, iki kıyısı altından, yatağı inci ve yakuttan olan cennette bir nehirdir. Toprağı misikten hoş, suyu baldan tatlı ve kardan beyazdır.*” buyurmuştur.<sup>75</sup> Bu nehrin iki kıyısında inciden oyulmuş kubbeler mevcuttur.<sup>76</sup> Kadehleri, gökteki yıldızların sayısı kadardır. Her kim ondan bir yudum içerse bir daha ebediyen susamayacaktır.<sup>77</sup> O, Allah Resûlü'nün Müslüman kardeşlerini cennette karşılayacağı bir havuzdur. Köşelerinin düz olduğu belirtilen bu havuzun<sup>78</sup> kenar uzunlukları ile ilgili bilgiler ri-

<sup>69</sup> Yâsîn, 36/4; En'âm, 6/153.

<sup>70</sup> M454 Müslim, İmân, 302; İM4280 İbn Mâce, Zühd, 33.

<sup>71</sup> T2432 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 9.

<sup>72</sup> M454 Müslim, İmân, 302.

<sup>73</sup> Kevser, 108/1.

<sup>74</sup> TT24/647 Taberî, Câmiu'l-beyân, XXIV, 647-648.

<sup>75</sup> T3361 Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an, 108.

<sup>76</sup> B6581 Buhârî, Rikâk, 53.

<sup>77</sup> T2444 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 15; İM4302 İbn Mâce, Zühd, 36.

<sup>78</sup> M5971 Müslim, Fedâil, 27.

vayetlere göre farklılık arz etmektedir. Havuzun kenar uzunluğu ile ilgili bilgiler bir aylık yol mesafesinde,<sup>79</sup> Cerbâ ile Ezruh arası mesafede<sup>80</sup> Aden'den Amman'a kadar,<sup>81</sup> Eyle ile Yemen'in San'a şehri arasındaki mesafe<sup>82</sup> gibi uzaklığı ifade eden farklı tanımlamalar yapılmıştır. Bu konuda nakledilen rivayete göre, Allah Resûlü bir gün bir mezarlığa uğradı ve "Ey müminler topluluğu, selâm olsun size! Biz de inşallah size katılacağız." diyerek, "Kardeşlerimi görmekten dolayı sevindim." buyurdu. Oradakiler, "Ey Allah'ın Resûlü! Biz senin kardeşin değil miyiz?" dediler. Allah Resûlü, "Siz benim ashâbımsınız, kardeşlerim ise henüz gelmediler. Ben onları kevser havuzunun başında bekleyeceğim." buyurdu. Onlar da, "Ümmetinden senden sonra gelecekleri nasıl biliyorsun?" dediler. Bunun üzerine Allah Resûlü şöyle buyurdu: "Düşünün bakalım bir adamın siyah atlar arasında alını beyaz, ayakları beyaz sekili bir atı olsa onu tanımaz mı?" "Evet, tanır." dediler. O zaman Allah Resûlü, "İşte benden sonra gelecek olan kardeşlerim kıyamet günü aldıkları abdestten dolayı yüzleri pırıl pırıl ve abdest organları da parlayarak oraya geleceklerdir. Ben de onları kevser havuzu başında karşılayacağım."<sup>83</sup> buyurdu.

Rivayetlerde ayrıca Allah Resûlü'ne Mi'rac'da kevserin gösterildiği,<sup>84</sup> onun, üzerinde pek çok hayır bulunan bir nehir, kıyamet günü Muhammed ümmetinin yanına geleceği bir havuz olduğu ifade edilmiştir.<sup>85</sup> İbn Abbâs'ın ifadesiyle kevser, Yüce Allah'ın Peygamber Efendimize ikram ettiği engin bir hayırdır.<sup>86</sup>

Hadis kaynaklarında kıyamet günü her peygamberin bir havuzunun olacağı, her birisinin oraya su içmeye gelen ümmetinin çokluğu ile övülecekleri, Peygamberimizin su içmeye gelen en çok ümmete sahip olmayı ümit ettiği<sup>87</sup> ifade edilir.

Muhacirlerin fakirlerinden olup saçı başı dağınık, elbiseleri kirli, lüks yaşamı seven kadınlarla evlenemeyen, kendilerine kapıların açılmadığı ve kıt kanaat geçinen insanların kıyamet günü havzın başına ilk gelen kimseler olacağı<sup>88</sup> bildirilmiştir. Öte yandan dinin aslında olmadığı hâlde sonradan onda ekleme ve değişiklikler yapan bid'atçıların, havzın başından Yüce Allah tarafından uzaklaştırılacakları ifade edilmiştir.<sup>89</sup>

Kur'an'ın ve hadislerin ifade ettiği diriliş ve sonrası yaşanacak sahneler, dünya hayatındaki yaşantıya göre şekillenecek, dünyada Allah ve Resûlü'nün gösterdiği yolda yürüyenler ahiret hayatının bütün merhalelerinde rahat edecek, huzur bulacak ve Yüce Allah'ın kendileri için sunduğu kolaylıkları yaşayacaklardır.

<sup>79</sup> M5971 Müslim, Fedâil, 27.

<sup>80</sup> M5984 Müslim, Fedâil, 34.

<sup>81</sup> T2444 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 15.

<sup>82</sup> B6580 Buhârî, Rikâk, 53.

<sup>83</sup> N150 Nesâî, Tahâret, 110.

<sup>84</sup> T3360 Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an, 108.

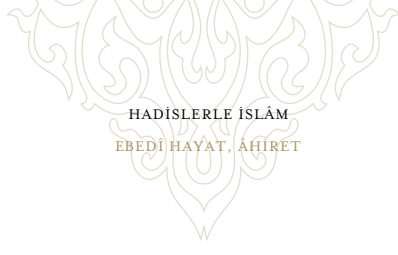
<sup>85</sup> M894 Müslim, Salât, 53.

<sup>86</sup> B6578 Buhârî, Rikâk, 53.

<sup>87</sup> T2443 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 14.

<sup>88</sup> T2444 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 15.

<sup>89</sup> B6584 Buhârî, Rikâk, 53.



Kur'an'ın ve Allah Resûlü'nün âhiret hayatına dair konularda bizleri bilgilendirmesinin en önemli hikmeti, fâni olan dünyanın geçiciliğine insanın dikkatini çekmek, bu bilinçle dünya hayatını sürdürmesini ona telkin etmek ve âhiret hayatına hazırlıklı olmasını temin etmektir. Bundan dolayı Allah Resûlü akıllı kişiyi şöyle tarif etmiştir: *“Akıllı kişi kendisini hesaba çeken ve ölümden sonrası için çalışandır. Âciz kişi ise arzularının peşinde koşup da Allah'tan bağışlanma dileyendir.”*<sup>90</sup> Hz. Ömer de *“Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekin.”* diyerek bu gerçeğe dikkatleri çekmiştir.<sup>91</sup>

<sup>90</sup> T2459 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 25.

<sup>91</sup> T2459 Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 25.